

Przykład włączenia *Filmoteki Szkolnej* do programu nauczania języka polskiego w szkole ponadgimnazjalnej

Edukacja filmowa w szkole ponadgimnazjalnej jest ważną częścią kształcenia kulturowego wdrażanego na lekcjach języka polskiego lub na zajęciach pozalekcyjnych (koła zainteresowań, kluby filmowe itp.).

Filmoteka Szkolna będzie doskonałą pomocą dla nauczyciela i ucznia w realizacji założeń edukacji filmowej będzie zainicjowany przez Polski Instytut Sztuki Filmowej projekt, pod warunkiem, że **nauczyciel w sposób przemyślany wykorzysta jej zasoby w procesie kształcenia.**

Włączenie pakietów *Filmoteki Szkolnej* do realizowanego programu nauczania odbywać się może w trzech etapach:

ETAP 1.

Zapoznanie się z propozycjami *Filmoteki Szkolnej*. Wybór filmów, które korespondują z zainteresowaniami i możliwościami uczniów oraz wdrażanym programem kształcenia (trzeba tu pamiętać, jak bogate są treści kształcenia polonistycznego w szkole ponadgimnazjalnej i jak niewiele jest czasu na ich realizację). Najwięcej możliwości otwiera się przed nauczycielami, którzy pracują z klasami humanistycznymi, objętymi tzw. zakresem rozszerzonym, co w praktyce oznacza więcej godzin języka polskiego.

ETAP 2.

Wpisanie wybranych filmów do nauczycielskich planów pracy (rozkładów materiału, planów wynikowych) – opracowanie odpowiedniej tabeli.

ETAP 3.

Uważna lektura internetowych zasobów *Filmoteki Szkolnej* – zaprojektowanie zajęć z młodzieżą, opracowanie konspektów lekcji.

W poniższej tabeli zilustrowano, w jaki sposób do programu nauczania *Przeszłość to dziś* (wydawnictwo STENTOR) włączyć edukację filmową, wykorzystując pakiety *Filmoteki Szkolnej*. Zaproponowane filmy mogą zostać omówione jako konteksty do analizowanych utworów literackich lub jako autonomiczne teksty kultury (w ramach realizowanego bloku czy cyklu tematycznego).

Tytuł filmu	Zestaw	Klasa (zakres)	Kiedy wprowadzić film ¹ ?	Na jakie zagadnienia i aspekty filmu warto zwrócić uwagę?
1. <i>Wszystko się może przytrafić</i> (reż. Marcel Łoziński)	<i>Metafory prawdy</i> Zestaw 8.	Klasa I (zakres podstawowy i rozszerzony)	Po omówieniu bloków: • <i>I. Kultura starożytnej Grecji i Rzymu</i> • <i>II. Biblia</i>	<ul style="list-style-type: none"> uniwersalizm tematyki waga zadawanych pytań (o sens życia, szczęście, starość, śmierć) topos ogrodu metaforyczność i poetyckość filmu rola dziecięcego bohatera
2. <i>Żywoł Mateusza</i> (reż. Witold Leszczyński)	<i>Filmowe przypowieści</i> Zestaw 6.	Klasa I (zakres rozszerzony)	Po omówieniu bloku <i>III. Średniowiecze</i>	<ul style="list-style-type: none"> uniwersalizm tematyki, poetyka przypowieści, motywy ewangeliczne i franciszkańskie, odwołania do gatunku literackiego, jakim jest <i>żywoł</i>
3. <i>Fotel</i> (reż. Daniel Szczechura)	<i>Gorzki śmiech</i> Zestaw 14.	Klasa I (zakres podstawowy i rozszerzony)	Podczas omawiania bloku <i>V. Barok</i> – po zakończeniu pracy nad <i>Makbetem</i>	<ul style="list-style-type: none"> rozważania na temat ułomności natury ludzkiej motyw walki o władzę przedstawienie najgorszych ludzkich namiętności (zawiści, dążenia do władzy)

¹ Na podstawie publikacji: Teresa Kosyra-Cieślak, *Przedmiotowy system oceniania na lekcjach języka polskiego w klasach I-III*, Wydawnictwo STENTOR, Warszawa 2005.

4. <i>Iluminacja</i> (reż. Krzysztof Zanussi)	<i>Esej filmowy</i> Zestaw 25.	Klasa II (zakres rozszerzony)	Podczas omawiania bloku <i>I. Romantyzm</i> – po zakończeniu pracy nad <i>Faustem</i>	<ul style="list-style-type: none"> obecność pytań o sens ludzkiej egzystencji dążenie człowieka do zapanowania nad światem i poznania wszystkich tajemnic życia poszukiwanie przez bohatera swojego miejsca w życiu problem wolności człowieka i jego odpowiedzialności przeżywany przez bohatera dramat niedosytu (niespełnienia)
5. <i>Oczy uroczne</i> (reż. Piotr Szulkin)	<i>Obrazy magiczne</i> Zestaw 5.	Klasa II (zakres podstawowy i rozszerzony)	Podczas omawiania bloku <i>I. Romantyzm</i> – po zakończeniu pracy nad balladami romantycznymi i IV częścią <i>Dziadów</i>	<ul style="list-style-type: none"> odejście od mimetyzmu, kreatywność nawiązanie do kultury ludowej i jej twórcze wykorzystanie rola fantastyki, niezwykłości gotycyzm, baśniowość romantyczna wiara w siłę uczuć i wyobraźni
6. <i>Zmruż oczy</i> (reż. Andrzej Jakimowski)	<i>Kim jestem?</i> Zestaw 26.	Klasa II (zakres podstawowy i rozszerzony)	Po omówieniu bloku <i>I. Romantyzm</i>	<ul style="list-style-type: none"> poszukiwanie przez człowieka sensu życia, wolności osobistej próba odkrywania własnej tożsamości złożoność relacji międzyludzkich
7. <i>Łagodna</i> (reż. Piotr Dumala)	<i>Malarskie inspiracje</i> Zestaw 23.	Klasa II (zakres rozszerzony)	Podczas omawiania bloku <i>II. Pozytywizm</i> – po zakończeniu pracy nad <i>Zbrodnią i karą</i> Fiodora Dostojewskiego	<ul style="list-style-type: none"> tekst Dostojewskiego jako inspiracja dla reżysera skupienie się na brutalnej, ciemnej stronie życia, oniryczność charakterystyczne środki wyrazu: deformacja rzeczywistości, groteska, operowanie symbolem wieloznaczność, wielość interpretacji
8. <i>Dług</i> (reż. Krzysztof Krauze)	<i>Współczesne lęki</i> Zestaw 16.	Klasa II (zakres podstawowy i rozszerzony)	Podczas omawiania bloku <i>II. Pozytywizm</i> – po zakończeniu pracy nad <i>Zbrodnią i karą</i> Fiodora Dostojewskiego	<ul style="list-style-type: none"> formuła moralitetu – refleksja na temat kondycji ludzkiej człowiek w sytuacji granicznej konsekwencje zaprzepaszczenia podstawowych wartości moralnych mroczność i surowość obrazu filmowego klimat osaczenia i alienacji obraz miasta-molocha (przestrzeń miejska przekształca się w labirynt)

9. <i>Brzezina</i> (reż. Andrzej Wajda)	<i>Malarskie inspiracje</i> Zestaw 23.	Klasa II (zakres podstawowy i rozszerzony)	Po omówieniu bloku III. <i>Młoda Polska</i>	<ul style="list-style-type: none"> • przykład korespondencji sztuki filmowej ze sztukami plastycznymi • inspiracja twórczością Jacka Malczewskiego • motyw Erosa i Tanathosa (miłości i śmierci) • symbol jako sugestywny środek wyrazu (tajemniczość, niejednoznaczność)
10. <i>Historia kina w Popielawach</i> (reż. Jan Jakub Kolski)	<i>Obrazy magiczne</i> Zestaw 5.	Klasa III (zakres rozszerzony)	Podczas omawiania bloku I. <i>Wiek XX</i> – po zakończeniu pracy nad opowiadaniem Brunona Schulza (4.2. <i>Konstruktorzy dziwnych światów</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie prywatnej mitologii artysty • fascynacja kinem • odejście od mimetyzmu, mityzacja rzeczywistości • ukazanie roli sztuki w procesie nadawania sensu własnej biografii • rola intuicji i wyobraźni w widzeniu świata
11. <i>Urząd</i> (reż. Krzysztof Kieślowski)	<i>Mówić nie wprost</i> Zestaw 9.	Klasa III (zakres podstawowy i rozszerzony)	Podczas omawiania bloku I. <i>Wiek XX</i> – po zakończeniu pracy nad <i>Procesem</i> Franza Kafki (4.3 <i>Konstruktorzy dziwnych światów</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • metaforyczny obraz bezdusznego systemu władzy, dla której człowiek jest jedynie numerem w aktach sprawy • degradacja człowieczeństwa w biurokratycznym labiryncie • człowiek jako współtwórca i ofiara Wielkiego Urzędu
12. <i>Jak być kochaną</i> (reż. Wojciech Jerzy Has)	<i>Kadry pamięci</i> Zestaw 4.	Klasa III (zakres podstawowy i rozszerzony)	Podczas omawiania bloku I. <i>Wiek XX</i> – po zakończeniu pracy nad literaturą związaną z wojną i okupacją (6.1, 2, 3, 4, 5 <i>Po katastrofie – literatura wobec zagłady</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • różne postawy człowieka w sytuacji zagrożenia życia • historia jako siła niszcząca • rozliczenie z mitem bohaterskim • dopełnienie obrazu okupacji
13. <i>Człowiek z marmuru</i> (reż. Andrzej Wajda)	<i>Rozdroża historii</i> Zestaw 11.	Klasa III (zakres podstawowy i rozszerzony)	Podczas omawiania bloku I. <i>Wiek XX</i> – po zakończeniu pracy nad literaturą rozliczającą się z komunizmem (7.1, 2, 3 <i>Literatura i komunizm</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • nonkonformizm i konformizm jako dwie postawy życiowe • kreacja postaci Birkuta – od naiwnej akceptacji istniejącego porządku do zdecydowanej niezgody • proces dojrzewania społeczeństwa do prawdy o chorych regułach egzystowania w systemie komunistycznym i buntu przeciwko nim • moralna odpowiedzialność artysty wypowiadającego się na temat współczesności i historii • rozliczenia z przeszłością

14. <i>Eroica</i> (reż. Andrzej Munk)	<i>Wokół narodowych stereotypów</i> Zestaw 13.	Klasa III (zakres rozszerzony)	Podczas omawiania bloku I. <i>Wiek XX</i> – po zakończeniu pracy nad <i>Trans-Atlantykiem</i> Witolda Gombrowicza	<ul style="list-style-type: none"> dystans wobec narodowych mitów kontestacja narodowej mitologii provokacyjność, obecność ironii, sarkastycznego humoru groteskowa wizja rzeczywistości społeczno politycznej (np. powstania warszawskiego) posługiwanie się dysonansami w ukazywaniu świata (tragizm-komizm, wzniosłość-pospolitość)
15. <i>Rejs</i> (reż. Marek Piwowski)	<i>Mówić nie wprost</i> Zestaw 9.	Klasa III (zakres podstawowy i rozszerzony)	Podczas omawiania bloku I. <i>Wiek XX</i> – po zakończeniu pracy nad twórczością Stanisława Ignacego Witkiewicza (<i>Szewcy</i>) i Sławomira Mrożka (<i>Tango</i>)	<ul style="list-style-type: none"> ☒ metaforyczny obraz totalitarnego zniewolenia i uwikłania w kłamstwo ☒ demaskacja zafałszowanej rzeczywistości i pozorów wspólnoty ☒ posługiwanie się groteską i ironią (mówienie nie wprost) ☒ uniwersalne wartości filmu – uogólnienie dotyczące kondycji współczesnego człowieka (pasażera kolejnych „rejsów”) ☒ kino kultowe

Nauczyciele często nie czują się dostatecznie przygotowani do projektowania i prowadzenia zajęć filmoznawczych. Brakuje im oswojenia z fachową terminologią, nawet jeśli dobrze ją znają, nie potrafią się nią funkcjonalnie posługiwać. Poloniści patrzą na dzieło filmowe tak jak na utwór literacki, próbują przede wszystkim odczytać intencje twórców filmów, nie mają narzędzi, by zanalizować warsztat twórcy filmowego.

Mimo tych różnych ograniczeń i trudności film powinien być obecny w kształceniu polonistycznym. Musi tak być, ponieważ kultura, w której funkcjonujemy, zdominowana przez dźwięk i obraz, jest w coraz mniejszym stopniu kulturą słowa pisanego. Szkoła nie może zignorować tego stanu rzeczy, nie może przechodzić obojętnie wobec uczniowskich pasji i zainteresowań². Projekt *Filmoteka Szkolna*, obudowany różnorodnymi opracowaniami metodycznymi, materiałami wspierającymi, warsztatami dla nauczycieli, na pewno pomoże nauczycielom rozwiązać wiele problemów i upowszechni edukację filmową w szkole.

Dorota Gołębiowska
Danuta Górecka

² Paradoksalnie sojusznikiem filmu wzmacniającym jego obecność w edukacji polonistycznej jest maturalny egzamin ustny z języka polskiego, na który można przygotować prezentację również z zakresu edukacji filmowej. Trzeba tu jednak zrobić małe zastrzeżenie – uczeń, zgodnie z ogólnymi ustaleniami, będzie mówił o dziele filmowym zawsze w związku z literaturą.